

Формування системи фінансової безпеки підприємств птахівництва

Розглянуті проблеми кризових дисбалансів системи фінансової безпеки підприємств птахівництва. Визначені найсуттєвіші напрями реалізації системи фінансової безпеки птахівничих підприємств, які передбачають виявлення їх пріоритетних фінансових інтересів, встановлення та прогнозування фінансових загроз, що супроводжують формування системи фінансової безпеки підприємства та впровадження заходів щодо ефективної їх нейтралізації. В контексті реалій сучасного економічного простору визначені та запропоновані детермінанти розвитку системи фінансової безпеки підприємств птахівництва аграрної сфери.

Ключові слова: підприємство, фінансова стабільність, фінансова безпека, пріоритетні фінансові інтереси, фінансові ризики, фінансові загрози.

Т.С. ШАБАТУРА

(Одесский государственный аграрный университет, г. Одесса, Украина)

Формирование системы финансовой безопасности предприятий птицеводства

Рассмотрены проблемы кризисных дисбалансов системы финансовой безопасности предприятий птицеводства. Определены наиболее существенные направления реализации системы финансовой безопасности птицеводческих предприятий, которые предусматривают определение их приоритетных финансовых интересов, установление и прогнозирование финансовых угроз, сопровождающих формирование системы финансовой безопасности предприятия, а также внедрение мероприятий по их эффективной нейтрализации. В контексте реалій современного экономического пространства определены и предложены детерминанты развития системы финансовой безопасности предприятий птицеводства аграрной сферы.

Ключевые слова: предприятие, финансовая стабильность, финансовая безопасность, приоритетные финансовые интересы, финансовые риски, финансовые угрозы.

T.S. SHABATURA

(Odessa State Agrarian University, Odessa, Ukraine)

Development of Financial Security Systems in Poultry Enterprises

The problems of crisis related imbalances in the financial security systems of poultry enterprises have been examined. The most essential areas of implementation of financial security systems in poultry businesses have been defined. They include: identifying priority financial interests of poultry enterprise, ascertaining and forecasting financial threats that accompany the formation of financial security systems, and taking measures to effectively neutralize financial threats. In the context of up-to-date economic realities, determinants of the financial security system development in poultry enterprises of agricultural sector have been proposed.

Keywords: enterprise, financial stability, financial security, priority financial interests, financial risks, financial threats.

Постановка проблеми. Необхідність функціонування системи фінансової безпеки зумовлена об'єктивно наявним для підприємства завданням щодо забезпечення стабільності функціонування та досягнення основних цілей його діяльності. Успішність реалізації фінансової безпеки підприємства залежить від швидкості та ефективності реагування менеджменту на вплив можливих

фінансових загроз, превентивні фінансові заходи та своєчасну ліквідацію негативних наслідків факторів екзогенного та ендогенного середовища.

Для забезпечення ефективного рівня фінансової безпеки підприємства необхідна конструкція фінансового інструментарію впливу на фінансове становище підприємства, впровадження моніторингу ділового середовища, діагностики рівня використання

потенціалу підприємства та впровадження механізмів нейтралізації фінансових ризиків.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Наукові інтереси видатних вчених - аграрників М.Я. Дем'яненка, П.Т. Саблука, В.Г. Андрійчука, П.А. Лайка, Б.Й. Пасхавера, М.Й. Малика, О.О. Непочатенко, О.І. Барановського, І.Ю. Гришовой, Н.А. Максимової, В.А. Борисової, А.В. Чупіса, Н.С. Танклевської перетинались з проблемами формування ефективної системи управління фінансовою безпекою аграрного виробництва [1-8]. Віддаючи належне фундаментальності та важливості їх наукового доробку, слід відзначити, що теоретико-методологічні засади фінансової безпеки підприємств аграрного виробництва, як чинника їх сталого розвитку, досліджені недостатньо. Залишаються відкритими питання вивчення шляхів забезпечення фінансової безпеки в контексті їх динамічного зростання, досягнення рівноважного збалансованого функціонування фінансових потоків АПК та зменшення фінансово-економічних асиметрій у забезпеченні операційної діяльності підприємств птахівництва, що підкреслює актуальність теми і своєчасність завдань нашого дослідження.

Метою дослідження є інтерпретація сутнісних характеристик поняття «фінансова безпека» і формування системи управління фінансовою безпекою підприємств птахівництва (на прикладі підприємств Одеської області).

Виклад основного матеріалу. Кризові трансформаційні процеси, що останнім часом зворушили аграрну економіку України, безпосередньо викликали ряд фінансових інновацій, які пов'язані із пошуком нового фінансового інструментарію підвищення ринкової вартості підприємств та нових підходів і методів реалізації фінансових інтересів. Реалізація механізму фінансової безпеки підприємств, що висуває ряд актуальних завдань: зниження витрат, збільшення доходів, мінімізації фінансових ризиків підприємств, підтримки конкурентоспроможності продукції та ринкових позицій, нарощення масштабів виробництва тощо, природно залежить від фінансового забезпечення життєвого циклу підприємства, потенціалу використання його можливостей та конкурентних переваг, які формують саме фінансові інновації. До останніх, на наш погляд, можна віднести потокові підходи фінансового забезпечення розвитку аграрного виробництва, які отримують все більшого розповсюдження в сучасній аграрній науці та набувають широкої практичної реалізації в процесі управління фінансовими потоками підприємств та становлення фінансової архітектури АПК. Враховуючи інноваційні засади поточкових підходів щодо обґрунтування фінансового забезпечення розвитку підприємств аграрного виробництва, вважаємо:

- по-перше, поняття фінансової безпеки набуває нових сутнісних економічних характеристик в контексті управління фінансовими потоками аграрної сфери;

- по-друге, встановлює сприятливий фінансовий клімат, як систему нормативних та економічних умов

здійснення фінансової діяльності автономними суб'єктами господарської діяльності, що істотно впливають на рівень доходності та ризику та створюють контури функціонування фінансових потоків;

- по-третє, забезпечує впорядкований рух фінансових ресурсів, що відповідає меті та критеріям їх формування в умовах економічної невизначеності та специфічних особливостей функціонування галузі.

Отже, система фінансової безпеки підприємств це система методів і принципів управління фінансовими потоками підприємств, які спрямовані на попередження та подолання фінансових загроз підприємства та забезпечення реалізації фінансових інтересів його власників.

Сучасний стан галузі птахівництва Одеської області свідчить про актуальність формування та впровадження системи фінансової безпеки на підприємствах, що спеціалізуються на виробництві продукції птахівництва. Не зважаючи на руйнівний вплив світової фінансової кризи, розвиток підприємств з виробництва продукції птахівництва не зупинився, а, навпаки, продовжує нарощувати обсяги виробництва (табл. 1).

Так, стан розвитку галузі в Україні характеризується позитивною тенденцією зростання як обсягів виробництва, так і обсягів споживання птахівничої продукції, а саме м'яса птиці та яєць. Зростання обсягу внутрішнього виробництва м'яса птиці у забійній масі за оглядовий період склало 44,4 %, а зростання обсягу виробництва яєць – 32,9 %. Поступове відновлення купівельної спроможності населення також забезпечило збільшення обсягу споживання даної продукції, збільшення по яким становило 24,9 % та 20,6 % відповідно. Але, не зважаючи на нарощення обсягів виробництва м'яса птиці, Україна не в змозі забезпечити населення даною продукцією в повному обсязі, про що свідчить розрахований рівень самозабезпечення.

Не зважаючи на явні переваги галузі птахівництва перед іншими м'ясними галузями агропромислового комплексу, виробництво продукції птахівництва в Одеській області характеризується негативною тенденцією щодо зростання як виробництва м'яса птиці у забійній масі, так і виробництва яєць. Основною причиною виникнення такої ситуації виступають кризові явища в економіці країни, які повною мірою позначились на розвитку птахівництва Одеської області.

Для галузі це проявилось в перебоях із постачанням комбікормів, матеріально-технічних ресурсів, порушенням виробничо-фінансових та кредитних відносин, що для промислового птахівництва є дуже вразливим. Як наслідок, відбувається інтенсивне скорочення чисельності високопродуктивних порід, переміщення обсягів виробництва продукції в господарства населення, що є негативним явищем для птахівництва, оскільки це супроводжується зниженням рівня механізації виробничих процесів, а отже, зниженням конкурентоспроможності даної продукції. Ситуація,

Фінанси та оподаткування

що склалась на підприємствах птахівництва Одеської області погіршується дисбалансами фінансових потоків галузі.

Спрямування фінансових потоків в активи підприємств та їх розміщення за сферами функціонування характеризує таблиця 2.

Таблиця 1

Виробництво та споживання продукції птахівництва у всіх категоріях господарств

Регіон	2007р.	2008р.	2009р.	2010р.	2011р.	2011р. у % до 2007р.
Виробництво						
<i>М'яса птиці, тис. тонн:</i> Україна	689,4	794,0	894,2	953,5	995,2	144,4
Одеська область	4,6	4,2	3,5	2,4	2,4	52,2
<i>Яєць, млн. шт.:</i> Україна	14062,5	14956,5	15907,5	17052,3	18689,8	132,9
Одеська область	515,4	504,5	586,4	584,5	397,1	77,0
Споживання						
<i>М'яса птиці, тис. тонн:</i> Україна	824,0	994,0	1060,0	1066,0	1029,0	124,9
Одеська область	278,9	265,3	240,4	234,8	56,9	20,4
<i>Яєць, млн. шт.:</i> Україна	11741,0	12020,0	12503,6	13279,6	14165,0	120,6
Одеська область	591,9	592,2	621,5	673,6	721,0	121,8
Рівень самозабезпеченості **						
<i>М'ясом птиці, %</i> Україна	83,7	79,9	84,4	89,4	96,7	x
Одеська область	1,6	1,6	1,5	1,0	4,2	x
<i>Яйцями, %</i> Україна	119,8	124,4	127,2	128,4	131,9	x
Одеська область	87,1	85,2	94,4	86,8	55,1	x

* Розраховано за даними Держкомстату України

** Виробництво до внутрішнього використання на території України

Таблиця 2

Розміщення фінансових потоків підприємств галузі птахівництва Одеської області, %

Роки	Співвідношення активів в структурі балансу:		Фінансові потоки у формі:			Оборотні активи:	
	необоротні	оборотні	нематеріальній	матеріальній	фінансовій	в сфері виробництва	в сфері обігу
2007	70,83	29,17	1,05	73,85	25,10	23,9	76,1
2008	24,32	75,68	1,49	72,77	25,75	22,2	77,8
2009	47,53	52,38	2,71	67,75	29,54	7,3	92,7
2010	46,68	53,32	2,21	63,69	34,10	23,0	77,0
2011	37,16	62,84	3,35	31,22	65,43	6,4	93,6

Джерело: Розраховано автором за даними офіційного сайту Держкомстату України – <http://www.ukrstat.gov.ua>

Спостерігається невиважений підхід до фінансування активів підприємства, що провокує дисбаланс фінансового забезпечення за сферами функціонування фінансових потоків. В 2007-2011 рр. відбувається фактичне згортання операційної діяльності підприємств, в цей час в активи в матеріальній формі інвестовано лише 31,22 % та 5,67 % загального обсягу фінансових ресурсів, лівова частина яких знаходиться в фінансовій формі та переважно представлені дебіторською заборгованістю.

Аналіз наведеної таблиці показує, що в співвідношенні необоротних та оборотних засобів в структурі балансу підприємств галузі птахівництва домінуюча роль належить оборотним активам, з часткою 62,84 % у 2011 році.

При цьому підприємства зацікавлені у зменшенні обсягу оборотних коштів у сфері обігу за рахунок

поліпшення системи постачання, раціональніших форм розрахунків тощо.

Через скорочення масштабів виробництва також відбувається зменшення долі засобів в процесі виробництва, частка витрат яких по незакінченій інкубації яєць та молодняку птиці в структурі оборотних засобів зменшилася з 15,5 % до 1,9 %. Як наслідок, спостерігається скорочення обсягу готової продукції, яка з 11,2 % стрімко скоротилася до 6,6 %. та зростання долі дебіторської заборгованості за товари і послуги, яка за оглядовий період зросла до 79,1 %, а частка грошових засобів скоротилася з 31,2 % до 14,5 %.

Таким чином, викривлена структура оборотних активів негативно впливає на формування фінансового потенціалу розвитку підприємств галузі птахівництва. Перетікання фінансових потоків із сфери виробництва у дебіторську заборгованість зумовлене

скороченням масштабів виробництва та збільшенням неплатежів за надані товари та послуги. За таких критичних умов, відродити виробництво та сформувати оборотний капітал неможливо без формування системи фінансової безпеки, яка, виходячи з аналітичних досліджень, повинна відповідати певним критеріям.

По-перше, система фінансової безпеки підприємства повинна забезпечувати захист основних його напрямків розвитку в майбутньому періоді. Формування системи показників, що віддзеркалюють рівень фінансової безпеки підприємства, повинен включати не лише традиційні показники, що характеризують фінансовий стан підприємства в попередньому періоді, а й цільові показники майбутньої діяльності, які діагностують загрози та підтримують захист. Саме тому, на наш погляд, найбільш прийнятними показниками фінансової безпеки є інструменти діагностики та оцінки майбутньої вартості фінансових потоків та ринкової вартості підприємства.

По-друге, система фінансової безпеки повинна відповідати меті та завданням сталого розвитку господарської діяльності підприємства, тобто забезпечувати нарощення масштабів та напрямів діяльності підприємств птахівництва і, відповідно, включати в себе показники для оцінки операційної, фінансової та інвестиційної діяльності. Тому, на нашу думку, механізм формування та ефективного розміщення фінансових потоків в активах підприємства є саме тим інструментом, що забезпечує його фінансову безпеку, враховуючи їх оптимальне співвідношення між сферами виробництва та обігу та їх розміщення в основних та оборотних активах.

По-третє, система показників фінансової безпеки повинна характеризувати зміну вартісних та функціо-

нальних форм, що набувають фінансові потоки в процесі господарської діяльності підприємств птахівництва з точки зору забезпечення її фінансової рентабельності, яка пов'язана із зростанням чистого прибутку на одиницю власного капіталу.

По-четверте, система фінансової безпеки набуває комплексності за умови змісту інструментів оцінки і мінімізації ризиків, страхування та антикризового управління на підприємствах птахівництва.

По-п'яте, система фінансової безпеки повинна урахувувати необхідність адаптації фінансових інновацій, методів і підходів до сучасних умов вітчизняної аграрної сфери, тобто фінансовий інструментарій системи фінансової безпеки повинен включати ті показники, що можуть в подальшому використовуватись в практичній діяльності на підприємствах птахівництва та не обтяжені зайвими розрахунками.

Виходячи із економічної природи поняття фінансової безпеки та основних критеріальних характеристик побудови системи фінансового інструментарію її забезпечення та оцінки, вважаємо, що процес управління фінансової безпекою підприємств птахівництва повинен базуватись на механізмі формування та ефективного розміщення фінансових потоків в активах, який є також сукупністю специфічних елементів впливу на забезпечення захисту фінансових інтересів від загроз. Тому систематизація таких елементів повинна відбуватись за основними напрямами досягнення та реалізації фінансових інтересів власників (табл. 3).

Представлена система фінансової безпеки підприємств птахівництва може бути розширена за умови подальшого проведення дослідження особливостей функціонування їх фінансової діяльності в сучасних ринкових умовах.

Таблиця 3

Систематизація фінансових інструментів управління фінансовою безпекою підприємства у розрізі його пріоритетних фінансових інтересів

Пріоритетні фінансові інтереси підприємства	Основні внутрішні механізми забезпечення фінансової безпеки підприємства
1. Зростання рівня доходності власного капіталу (рівня фінансової рентабельності)	1. Система «Взаємозалежність витрат, об'єму реалізації та прибутку» 2. Операційний леверидж 3. Фінансовий леверидж 4. Мінімізація середньозваженої вартості капіталу
2. Достатність формованих фінансових ресурсів на всіх етапах майбутнього розвитку підприємства	1. Оптимізація розподілу прибутку 2. Вибір ефективних методів амортизації активів
3. Фінансова стабільність підприємства в процесі його розвитку	1. Оптимізація структури джерел формування фінансових потоків 2. Оптимізація розміщення фінансових потоків в активах 3. Збалансування та синхронізація фінансових потоків
4. Ефективна нейтралізація фінансових ризиків	1. Попередження ризиків 2. Лімітування концентрації ризиків 3. Диверсифікація 4. Розподіл ризиків 6. Самострахування ризиків 7. Зовнішнє страхування ризиків
5. Високий інноваційний рівень фінансової діяльності підприємства	1. Впровадження сучасних фінансових інструментів та технологій 2. Адаптація нових моделей та підходів фінансового забезпечення підприємств

Джерело: розроблено автором за матеріалами [1-8]

Висновки. До найсуттєвіших напрямків реалізації системи фінансової безпеки підприємства відносяться: виявлення пріоритетних фінансових інтересів підприємства, встановлення та прогнозування загроз реалізації фінансових інтересів підприємства, впровадження заходів щодо ефективної нейтралізації загроз фінансовим інтересам підприємства.

Пріоритетними фінансовими інтересами сучасних птахофабрик Одеської області виступають основні фінансові потреби підприємства щодо забезпечення його фінансової стійкості через зростання ринкової вартості підприємства шляхом: ефективності формування та руху фінансових потоків, що в свою чергу характеризує фінансовий потенціал підприємства та розкриває призначення фінансових потоків щодо оптимізації їх розміщення в активах; синхронізації фінансових потоків у часі та за обсягами, яка характеризує платоспроможність та фінансову стійкість підприємства.

Отже, головною метою системи фінансової безпеки підприємства є підтримання його фінансової рівноваги, яка може бути досягнута шляхом реалізації наступних головних задач: діагностика впливу фінансових загроз на діяльність підприємства та своєчасне їх попередження; розробка стратегії розвитку фінансової безпеки підприємства; управління формуванням та рухом фінансових ресурсів; управління фінансовою стійкістю підприємства; управління рентабельністю фінансової діяльності підприємства; управління активністю та ефективністю інвестиційної діяльності підприємства; управління інноваціями в фінансову діяльність підприємства; управління ризиками, які впливають на фінансову діяльність підприємства; антикризове управління фінансовою діяльністю підприємства.

4 Список використаних джерел

1. Андрійчук В.Г. Капіталізація сільського господарства: стан та економічне регулювання розвитку: [монографія] / В.Г. Андрійчук. - Ніжин: ТОВ В-во «Аспект - Поліграф», 2007. – 216 с.
2. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізм забезпечення): [монографія] / О.І. Барановський. – К.: Нац. торг.-ек. ун-т., 2004. – 759 с.
3. Гришова І.Ю. Аналітичне забезпечення потокових підходів до управління фінансовими ресурсами молокопереробних підприємств / І.Ю. Гришова // Інноваційна економіка. – № 2(21). – 2011. - С. 101-105.
4. Гришова І.Ю. Фінансові аспекти реалізації стратегічного потенціалу переробних підприємств / І.Ю. Гришова // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Фінанси і кредит». - 2008. - № 2(25). – С. 193-203.
5. Дем'яненко М.Я. Оцінка кредитоспроможності агроформувань (теорія та практика): [монографія] / М.Я. Дем'яненко, О.Є. Гудзь, П.А. Стецюк. – К.: ННЦ ІАЕ, 2008. – 302 с.
6. Малік М. До питання фінансового забезпечення підприємницької діяльності на селі // Проблеми фінансової підтримки малих та середніх підприємств на селі. – К.: ННЦ ІАЕ. – 2004. – С. 11-16.
7. Саблук П.Т. Основні напрями удосконалення державної аграрної політики в Україні / П.Т. Саблук, Ю.Я. Лузан // Економіка АПК. - 2011. - № 5. – С. 3-17.
8. Чупіс А.В. Оцінка, аналіз, планування фінансового становища підприємства: науково-методичне видання / [А.В. Чупіс, М.Х. Корецький, О.Л. Кашенко та ін.]. – Суми: Довкілля, 2001. – 404 с.